

Grad Split

Služba za umjetnost, kulturu i staru gradsku jezgru

g. Siniša Kuko

Obala kneza Branimira 17, Split

na uvid:

Vijeće u kulturi za muzejsko-galerijsku djelatnost i likovnu umjetnost

Split, 26. ožujka 2014.

DJEĆJI GRAD I “INTERAKTIVNE SKULPTURE”

Krajem 70-ih godina 20. st. u Park šumi Marjan, kulturnom krajoliku s 15-ak pojedinačnih spomenika kulture, na platou nedaleko od zoološkog vrta podignuta je igraonica za djecu koju su činile male drvene sjenice, tobogani, minijaturni mostovi i druge sprave za igru, tj. drvene konstrukcije planirane i projektirane za standardiziranu proizvodnju i sigurnost djece.

Marjanski “Dječji grad” je bio pravi dječji hit, ali je priča trajala koliko i volja za njegovim održavanjem, pa je 30-ak godina kasnije od te igre na otvorenom ostala tek jedna, nedavno obnovljena drvena sjenica kojoj se pridružio i manji broj novih ljudića i sprava za penjanje. Međutim, nije jasno što je ponukalo donedavnog ravnatelja Javne ustanove za upravljanje Park šumom Marjan, a sadašnjeg savjetnika u istoj instituciji, Matu Kosovića, da na istom mjestu trajno postavi rad “bolivijskog umjetnika i dizajnera”, Efre Avila, mimo regularne procedure i odobrenja nadležnih institucija.

Aviline “interaktivne skulpture” i “didaktičke igračke” izrađene su od oguljenih i lakiranih debala borova koje na okupu drže metalni klinovi i splet željeznih lanaca. Penjanje po “skulpturama” djeci je zabranjeno, a drukčija, praktična primjena javnosti nije poznata, jer jedan njihov dio (navodno konop) redovito nestaje s lica mjesta.

Drugim riječima, ilegalno postavljene “skulpture” nemaju nikakvu drugu funkciju u prostoru osim one neminovne – simboličke i komunikacijske, a ona je, po mišljenju istaknutih predstavnika struke, potencijalno štetna gotovo koliko i zabranjeno penjanje po njima.

Teško je povjerovati da je semantike ilegalno postavljenih instalacija od pogubljenih te lancima zarobljenih stabala tadašnji ravnatelj bio svjestan; izvjesnije je upravo suprotno. No, što god bilo razlogom ovog prekršajnog čina u kulturnom krajoliku Park šume Marjan, Mate Kosović izdvojio je za njegovu izradu (prema evidenciji sadašnjeg v.d. ravnatelja) oko 72.000,00 kn. Ta je finacijska izdašnost još absurdnija ako se uzme u obzir da Park šuma Marjan ima znatnih infrastrukturnih i komunalnih problema, pa tako i s održavanjem postojeće urbane opreme, dok je u širem nacionalnom kontekstu poznata, osim po svojoj ljepoti i kulturnom značaju, i po brojnosti ilegalno sagrađenih objekata.

Također, brojni marjanski spomenici su u lošem stanju, ali ih Javna ustanova podređuje spornim objektima, čija izrada evidentno nije utemeljena u razrađenom konceptu niti u izvedbenom planu, a s kulturološkim kontekstom Park šume Marjan nema realnog doticaja. Jedino sa čime se može povezati ovakva reprezentacija doživljaja djeće igre u prirodi je zloglasni splitski zoološki vrt u neposrednoj blizini postavljenih objekata.

Zbog svega navedenoga Upravno vijeće Javne ustanove za upravljanje Park šumom Marjan, čija sam članica, već je nadležnim institucijama predlažilo da se naknadno provede propisana procedura za postavljanje skulptura u javnom prostoru za ove objekte.

Ovom prilikom napominjem da je nužno revidirati osim proceduralnog propusta i umjetničku vrijednost objekata, njihova semantička obilježja i to s aspekta odgoja djece i kulturno-društvenog značaja Marjana te opasnost koju predstavljaju za djecu u igri. Naravno, na osjetljivost činjenice da se sporne instalacije nalaze u neposrednoj blizini tri istaknuta marjanska spomenika - Kodlovog modernističkog meterološkog observatorija, secesijske zgrade Prirodoslovnog muzeja i mliječnog restorana te biste Luke Botića velikog Ivana Meštrovića - stručnoj komisiji zasigurno ne treba posebno ukazivati.

Ipak, za potrebe spomenute valorizacije prilažem dodatna mišljenja aktivnih stručnjaka s područja kulture i umjetnosti, urbanizma, semiotike i medija, a koja su mi poslali kao odgovor na ovaj dopis.

Mr. art. Duška Boban,
(mob: 098 320 960)

Umjetnički radovi koji su privremeno ili trajno postavljeni na odabranim gradskim punktovima, trebali bi približiti suvremenu umjetnost građanima te obogatiti doživljaj urbane svakodnevice. Premda u Republici Hrvatskoj nemamo na snazi zakonske akte koji bi jasno i nedvosmisleno propisivali nužnu proceduru za odabir, izvedbu i smještaj umjetničkih djela u javni prostor, ipak bi organi lokalne samouprave takve odluke trebali donositi savjesno i odgovorno. U raspravu bi trebala biti uključena stručna i šira javnost u vidu prikupljanja mišljenja ili raspisivanja natječaja, naročito u slučajevima gdje je umjetnička intervencija financirana sredstvima iz gradske blagajne. U tom kontekstu ovaj recentni slučaj možemo okarakterizirati kao primjer loše prakse jednostranog i netransparentnog odlučivanja koje, pored toga, zadire i u izrazito osjetljiv i vrijedan ambijent Marjana. Stoga je potrebno javno postaviti pitanje realne umjetničke i didaktičke vrijednosti dotičnih skulptura te pokrenuti i raspravu o njihovom mogućem uklanjanju sa sadašnje lokacije.

Lidija Butković Mićin,
asistent – vanjski suradnik, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Rijeci

Smatram da u vrijeme kada svaka nabava mora proći sustav najboljih ponuda, ne bi trebalo biti moguće proračunskim novcem izvesti skulpturu ili instalaciju bez javnog natječaja sa stručnim žirijem, koji ne mora biti plaćen ako za to ne postoje uvjeti, rad za opće dobro po sebi je vrednota. Takodjer, objekt namijenjen dječjoj igri nužno treba zadovoljavati kriterije sigurnosti, adekvatne interaktivnosti te i biti didaktičan. Vizualna poruka ogoljenih debala sapetih lancima u živoj sumi pomalo je tautološka, pa čak i neetička u smislu neekološka. Odluku o postavljanju umjetničkog objekta koji je uredno namijenjen dječjoj igri, svakako treba pozdraviti.

Silva Kalčić,
povjesničar umjetnosti, predaje na Zagrebačkom sveučilištu, angažira se kao kustos i teoretičar suvremene umjetnosti, arhitekture i dizajna te urednik u časopisima za kulturu.

**Andro Krstulović Opara, dipl. pov. umj. i dipl. arheo.
član Hrvatskog muzejskog vijeća
ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića, kustos
andro.krstulovic.opara@mestrovic.hr**

cij. gđa Duška Boban

Predmet: „Skulpture“ na Marjanu

Poštovana gđo Boban,

Temeljem Vašeg teksta i traženja da se očitujem glede „skulptura“ na Marjanu, ovim putem Vas, a kako ste i tražili, izvješćujem o mojim osobnim stajalištima (stajalište ustanove kojoj sam na čelu mogu pribaviti nakon rasprave na stručnom kolegiju, no vjerujem da će ono biti isto ili slično kao i moje osobno).

Instalacije na Marjanu koje su predmet Vašeg upita nisu skulpture niti imaju ikakvu relevantnu umjetničku vrijednost. Meni osobno nije do sada bio poznat pojam interaktivne skulpture koja je ujedno i didaktička igračka a koja je postavljena u javnome prostoru bez stalne nazočnosti stučnog osoblja koje će korisnike uputiti u svrhu korištenja istih. Ako pak negdje u svijetu i postoje takve instalacije (interaktivne skulpture-didaktičke igračke u javnom prostoru), volio bih iste i vidjeti te proučiti stručne recenzije. Koliko sam upoznat, za predmetne instalacije ne postoje stručne recenzije niti mišljenja pedagoga kao ni likovnih kritičara.

Kao roditelj, čija malodobna djeca se zabavljaju na obližnjem dječjem igralištu, mogu potvrditi da iste nisu privukle pozornost moje djece (3,5 god i 8 god), osobito zato što se na iste ne može/ne smije penjati. Samo promatranje istih radi „mozganja“ se ni meni ni mojoj djeci ne čini posebno zanimljivim. Mišljenja sam da je opravdana odluka da se te instalacije ne smiju koristiti kao sprave za penjanje jer su iste prilično opasne zbog glatkoće drva te još opasnijih metalnih lanaca i klinova.

Zbog svega navedenoga, mislim da tim instalacijama tu nije mjesto.

S poštovanjem,

Andro Krstulović Opara

Pri raspravi o postavljanju skulptura u bilo koji javni prostor valja poći od toga da čin dobre volje nekog umjetnika ili umjetnice nipošto nije dovoljna pretpostavka da poklonjeni rad na koncu doista i završi na mjestu koje su donatori zamislili kao prikladno. U svakom takvom slučaju potreba je neizostavno javna i stručna ovjera. To je pravilo koje bi trebalo općenito vrijediti u uređenim demokratskim zajednicama.

Vrijednost procedure javne ovjere trebala bi biti jasna i u gradu Splitu, koji već ima dovoljno iskustva s „poklonjenim“ spomenicima koji nekvalitetom nagrđuju javni prostor. Dodatan oprez pritom je potreban pri svakoj najavi intervencije u prostore visoke ambijentalne vrijednosti, kao što je prostor kultivirane prirode Marjana. Postavljanje skulptura navodno edukativne namjene i u prvom redu namijenjenih djeci, također nosi sa sobom niz dodatnih zahtjeva ovjere kvalitete.

Tri su dakle elementa javne ovjere koje su trebale proći „interaktivne skulpture“ postavljene na Marjanu: ovjera likovne umjetničke kvalitete, ovjera ambijentalne prikladnosti, te ovjera o ispunjavanju pedagoških kriterija i kriterija sigurnosti upotrebe kad je riječ o najmlađim korisnicima kojima su skulpture namijenjene.

Moja je osobna procjena da postavljene skulpture ne zadovoljavaju kriterije niti u jednom od ova tri skupa zahtjeva, no također smatram da niti jedno individualno mišljenje nije dovoljno pri odlukama o postavljanju ili uklanjanju već postavljenih skulptura. U oba slučaja potreban je rad povjerenstva s transparentnim, javno iznesenim kriterijima odabira.

Mr. sc. Mirko Petrić,

- viši predavač na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru**
- predavač vizualnih komunikacija i semiotike na Umjetničkoj akademiji u Splitu (1997.-2006) i Tekstilno-tehnološkom fakultetu u Zagrebu (1999-2003.)**
- izbornik trienalne Izložbe hrvatskog dizajna 04-05-06 (2006).**

Draga Duška,

Odista osjećam dužnost i potrebu reagirati na pojavu tzv. ‘interaktivnih skulptura’ u prostoru park-šume Marjan. Reagirat ću na način da ću tek podsjetiti na upozorenja što su već artikulirana u umjetničkoj historiografiji našeg kulturnog prostora.

Prominentni povjesničari umjetnosti i prije nekoliko desetljeća upozoravali su na jedan zanimljiv fenomen. Odnosio se na relaciju komercijalnog proizvoda i javnog prostora iz rakursa njihove masovne uporabe. Naime, prije negoli bi se bilo koji komercijalni proizvod pustio u opticaj – pa bio on i najmanjih dimenzija - prolazio bi kroz složene oblike certificiranja. Primjerice, dizajn tog proizvoda pomno bi se analizirao, kontrolirao i konačno izvodio. Isti proces, međutim, znao je izostati kada su u pitanju bile javne površine i zajednički urbani prostori kudikamo većih dimenzija i značenja. Oni kao da nisu bili namijenjeni široj uporabi, vrijedni ‘certificiranja’ i ‘valoriziranja’ određenim procesom ili kritičkim promišljanjima. Danas svjedočimo nimalo promijenjenoj situaciji. Ona je postala akutnjom.

Ne ulazeći u raspravu o kakvoći izvedbe i vrsti intervencija na Marjanu i o pobudama njihovog nastanka, izostajanje prethodnih konzultiranja i rasprava kao i analize njihove ‘uporabe’ (estetsko-semantičke kontemplacije ili taktilnog interferiranja) čini situaciju oko ovog ‘čina’ poprilično nelagodnom i cijelu priču zapravo neispravno postuliranom.

Uz srdačne pozdrave,

**Dalibor Prančević,
Povjesničar umjetnosti i kustos iz Splita
U Splitu, 28. ožujka 2014.**

S obzirom na ulogu, značenje i vrijednost Marjana, taj prostor svakako zaslужuje najbolje, a to je i lako ostvarivo ukoliko se stvarima pristupa profesionalno i društveno odgovorno.

Umjetnički sadržaji, u svim svojim vrstama, formama i trajanjima, poželjni su na Marjanu. Međutim, sve što trajno ulazi u park trebalo bi u pravilu biti predmetom javnog natječaja i rezultat društvenoga dogovora relevantnih stručnjaka.

Tri sporne recentne intervencije u parku ne mogu se ni po čemu okarakterizirati uspješnim ostvarenjem te ih je uputno ukloniti.

**Saša Šimpraga,
publicist i voditelj projekta Ars Publiace/1postozaumjetnost (projekt se bavi pitanjima umjetničkog sadržaja u javnom prostoru)**

DONACIJA UMJETNIČKIH RADOVA NA PODRUČJU NEKADAŠNJEG DJEČJEG GRADA NA MARJANU.

Rečenica laka za uho, benigna... jer tko može imati nešto protiv poklona, protiv umjetnosti, protiv djece, prirode i Marjana? Samo zloban čovjek, kamenoga srca. No opet, razmislimo li o njoj duže od minute-dvije, ispada da, što je čovjek skloniji javnom dobru, što više cjeni umjetnost, što bolje razumije djecu, i što mu je priroda važnija, to više problema ima sa konkretnim otjelovljanjem te rečenice.

DONACIJA – riječ koja pobuđuje mahom pozitivne osjećaje, jer označava davanje, poklanjanje, nesebičan rad. No puno je primjera kada gesta koja se može ugurati pod taj termin, čak kada je iznikla iz najplementijih namjera, uistinu nije javno korisna. Jedan od njih je uređivanje javnog prostora po principu „ko šta da.“ To je loše iz cjelog niza razloga. Prvo, estetskog i funkcionalnog. Sve što se na konkretnom mjestu planira, planira se iz logike i estetike same lokacije, a ne obrnuto. Samo zato jer je besplatno, ne znači da je dobro. Ni sa etičke strane to nije korektno. Bezuvjetno podržavanje donacije znači da se zaobilaze instituti natječaja, stručne prosudbe, nadležnih tijela ... čime se otvaraju vrata korupciji i dovode u neravnopravan položaj svi ostali koji se bave tim poslom. V Zatim, ekonomskog – to praktički znači da visoko osjetljive poslove prepustamo manje ili više dobromanjernim ljudima koji si mogu priuštiti da rade besplatno, ili onima koji nemaju izbora nego da rade besplatno, umjesto onima koji bi to napravili najbolje. Nije, da se razumijemo, loše da ljudi rade besplatno. Loše je ako je besplatno jedini kriterij. Na koncu, nije svaka donacija besplatna. Ako vam netko pokloni sliku i traži da oko nje izgradite muzej, to nije dar, to je ucjena. Ako postavljanje, izrada, honorari i što sve ne košta ko Svetog Petra kajgana, onda je to poklon isto ko i ona kacijola koju dobijete „potpuno besplatno“ uz poštarinu od 99,99 kn.

Znači li to da ne želimo donacije? Ne. To znači da donacije moraju proći istu proceduru kao i sve ostalo. Usklađenost s planskom dokumentacijom, važećim propisima, adekvatne dozvole, te prethodnu stručnu i finansijsku evaluaciju.

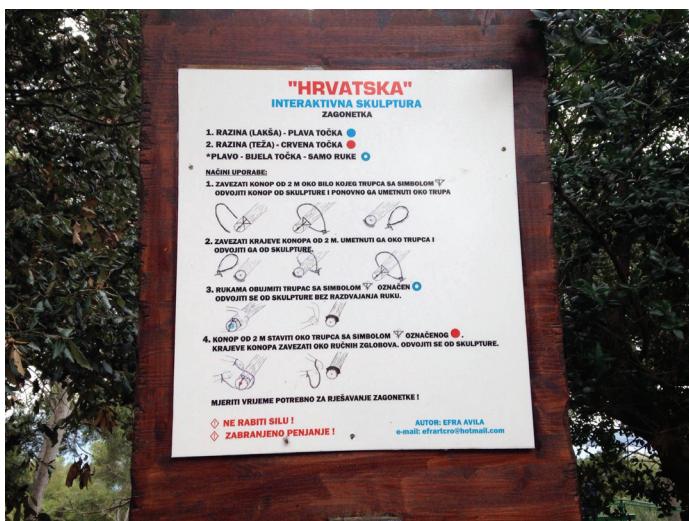
UMJETNOST - što je umjetnost, ko je umjetnik, po čemu je neko djelo umjetničko a neko pak ne... možemo raspravljati, ali oko jednog ćemo se, vjerujem, svi sližiti. Za produkt kreativnog rada ne važe ista mjerila kao za, recimo, nabavku toalet-papira ili usluga deratizacije. Naručitelj objavi potrebu predmetom i količinom nabave – pa ko jeftiniji. 200 kila umjetnosti, otporne na vanjske uvjete. Bio neki kreativni produkt označen kao umjetnost ili kao primjenjeno vizualni, zvučni, tekstualni ili kakav god rad, njegova je evaluacija primarno kvalitativna. Koštanje (ili nekoštanje) može biti prethodno izraženo ili naknadno utvrđivano. Bog zna da se i nakon propisno odrađene procedure na javnom prostoru znalo naći svega i svačega. To ne znači da nam procedura ne treba. To znači da nam treba bolja i poštenija procedura. Da je u konkretnom slučaju postojao natječaj za javnu skulpturu na ovom mjestu, komisija bi tražila rad koji pozitivno „komunicira“ sa okolnom šumom, sa djecom i šetačima koji su primarni korisnici čistine, s vlastitim materijalom, i unosi novu vrijednost u prostor. Ne vjerujem da bi, u tom kontekstu, nasumični rad koji se sastoji od lakiranog, oborenog drva omotanog lancima bio favorit.

DJECA – Na dječije okupljaliste staviti skulpturu ili instalaciju s (opravdanim) upozorenjem da je djeca ne bi smjeli dirati može jedino neko tko nikada nije izbliza video dijete. Dijete će je dirati. Štoviše, penjat će se na nju, potezat će je, proučavati... Ako ga roditelj mora stalno odvlačiti od nje, onda ga idući put tu neće dovesti. U tzv. Dječji grad.

MARJAN – predio posebne osjetljivosti i posebne regulative trebala bi imati, i ima, rigoroznije mjere opreza od ostalih gradskih predjela. K tome, još, i konkretna širina nekada projektirana kao dječiji rekreativni „grad“, u međuvremenu devastirana, vapi za suvislom uređenjem koje se dugo odgađa zbog nedostatka sredstava. U njenoj okolini nalazi se nekoliko umjetnički i arhitektonski vrijednih lokaliteta koji se svakako trebaju uzeti u obzir kod planiranja bilo kakvog uređenja prostora.

Znači li to da smo protiv javne skulpture ili suvremenih rješenja u uređenju? Ne, dapače, želimo ih. Znači da od njih tražimo poštovanje i komuniciranje s vrijednostima koje na Marjanu već postoje, kao i sa jedinstvenom činjenicom da je Split grad koji na svome urbanom prostoru ima šumu. Ne park, ne zeleni pojas, ne vrt... nego šumu. Pravu.

Tamara Visković,
povjesničarka umjetnosti i kustosica, voditeljica likovno-izložbenog programa
Multimedijalnog kulturnog centra u Splitu

"Interaktivne skulpture" u vrijeme izrade, a prije lakiranja, proljeće 2012.